

**IMAGINEA FEMEII ÎN REVISTELE DE CRONICĂ
CINEMATOGRAFICĂ PRODUSE ÎN RSSM**

**THE IMAGE OF THE WOMAN IN THE CINEMATOGRAPHIC
CHRONICLE NEWSREELS PRODUCED IN THE MSSR**

RADU-DUMITRU ZAPOROJAN¹⁴,
doctorand,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0009-0003-9420-8741>

CZU 791.229.4:396(478)

DOI <https://doi.org/10.55383/ca2024.11>

Acest studiu are la bază analiza mai multor reviste cinematografice de actualități extrase de la studioul Moldova-Film, precum și a unor filme sovietice de propagandă expuse pe teritoriul RSSM, dar și al Uniunii Sovietice în general. Prin aceste fragmente, înghețate în timp, voi încerca să identific și să evidențiez modul în care era expusă femeia pe peliculă, modul în care aceasta era prezentată publicului, atât din punct de vedere stilistic cât și a contextului ideologic și social. Vom explora elementele esențiale care conturează imaginea femeii prin prisma acestor cronici cinematografice, dar și care sunt diferențele sau asemănările cu spațiul vestului capitalist.

Cuvinte-cheie: *cinema, femeie, propagandă, RSSM, Moldova Sovietică*

This study is based on the analysis of several cinematographic revues extracted from the Moldova Film Studio, as well as Soviet propaganda films shown on the territory of the MSSR, but also of the Soviet Union in general. Through these fragments, frozen in time, I will try to identify and highlight the way in which the woman was exposed on film, the way in which she was presented to the public, both stylistically and in the ideological and social context. We will examine the key elements that define the image of the woman through the prism of these cinematographic chronicles, but also the differences or similarities with the space of the capitalist West.

Keywords: *cinema, woman, propaganda, MSSR, Soviet Moldova*

Introducere

Acest studiu are la bază analiza mai multor reviste cinematografice de actualități extrase de la studioul „Moldova-Film”, precum și a unor filme sovietice de propagandă expuse pe teritoriul RSSM, dar și al Uniunii Sovietice în general, în perioada anilor 1951-1973. Filmele la care am avut acces pentru studiu cuprind o varietate de subiecte și teme, de la reconstrucția orașului Chișinău după cel de-al Doilea Război Mondial și până la premierele culturale din oraș, precum cele ale Teatrului Național din Chișinău. Prin aceste fragmente, *înghețate în timp*, voi încerca să identific și să evidențiez modul în care era expusă femeia pe peliculă, modul în care aceasta era prezentată publicului, atât din punct de vedere stilistic cât și al contextului ideologic și social. Vom identifica care sunt elementele-cheie ce definesc imaginea femeii prin prisma acestor cronici cinematografice, dar și care sunt diferențele sau similitudinile cu spațiul Vestului capitalist. La baza acestei analize vor sta reviste cinematografice de actualități precum *Moldova Sovietică* (translitterat din *Молдова*

---

¹⁴ E-mail: zaporojanradu@gmail.com

Советикэ), almanahul cinematografic *Viața în imagini* (translitterat din *Вяца ын имажинь*) sau alte produse de cronică cinematografică cu titlu unic: *Равная среди равных* (1949), *Цвети, Молдова!* (1959).

Din arhivele de propagandă sovietică fac parte o serie de reportaje executate la comandă, în fiecare lună, pentru a raporta puterii sovietice cât de *bine* și *glorios* se descurcă moldovenii la construirea viitorului luminos în diferite domenii. Aceste cronici dedicate R.S.S.M. au fost realizate, la început, de fabrica de film din Odesa. Au fost continuate de *Studioul de cronică cinematografică și filme documentare din Chișinău* (1952-1957) și sistematizate odată cu apariția studioului *Moldova-Film*. Structura acestor reportaje, stabilită în anii '40, rămâne neschimbată până la destrămarea Uniunii Sovietice. Cartonul de titlu, numărul și autorii, iar apoi, pe parcursul a aproximativ zece minute, sunt prezentate mai multe secvențe din diverse domenii în care au loc activități legate de construirea comunismului în societate.

Iluzia emancipării feminine

Călătoria în lumea Moldovei Sovietice începe cu *Kinojurnalul nr. 8 din aprilie 1951*, care are filmat un paragraf dedicat activităților *Colhozului Lenin, Sovhozului în numele lui Mikoian și Gospodăriei pădurilor din Tigheci*. Toate acestea – împachetate în subcapitolul intitulat *Primăvara pe ogoarele Moldovei* [1]. Materialul prezintă munca asiduă a țăranilor moldoveni, care se pregătesc de arat, semănat, folosesc ultimele tehnologii precum tractorul, fac măsurători și proiecte agricole simandicoase și sunt, desigur, ghidați de lideri *cu carte* veniți de departe. Unul din episoadele acestei construcții publicitare prezintă mai multe cadre cu femei lucrând de zor, cu batic pe cap și îmbrăcate în halate albe și curate, de zici că tocmai au fost despachetate și prima oară îmbrăcate. Am o bănuială că așa a și fost, or, din punct de vedere tehnic, pelicula nu pare să fi fost atât de supraexpusă încât efectul să se datoreze unei erori tehnice. Aceasta e o realitate construită, la fel cum este și imaginea acestor țărance. Apogeul glorios al acestui episod, totuși, îl constituie secvența celor patru femei *călare* pe un tractor de ultimă generație, care ară și seamănă concomitent. O femeie conduce tractorul și cu zâmbetul pe buze aruncă priviri optimiste la colegile ei din spate care toarnă semințele prin mecanismul tractorului. Tractorul cu femei în lucru merge înainte pe cernoziomul fără sfârșit. Această tendință avea să evolueze mai târziu într-o goană după grandomanie și patos. În acest sens, scenaristul și regizorul Dumitru Olărescu spune: „Pentru a prezenta pe ecran o gospodărie intercolhoznică (...), zile întregi se aduna tehnica din tot raionul pentru ca

operatorii să filmeze 14-16 combine într-un cadru care secerau una după alta și mecanizatorii se îneca în nori de praf (...). Totul era organizat, poleit, înfrumusețat” [2 p. 348].

Acele scene cu femeile pe tractor par a face parte, și ele, din categoria filmărilor *organizate și poleite*. Cronică cinematografică a lunii mai, 1954 [3], vine cu un truc nou de reprezentare a femeii în procesul de construire a socialismului. Pe parcursul unei secvențe, în care vedem cadre de pe un șantier imens de construcție, cu macarale, schele, camioane și oameni care se mișcă de colo-colo, la un moment dat, vedem imaginea unui sudor cățărât pe scheletul metalic al unei clădiri. Filmat din contraplonjeu, muncitorul sudează două țevi, cu îndemănare și scânteii. La un moment dat, editorul taie spre un priplan în care sudorul își scoate masca pentru a vedea mai bine rodul muncii. Surpriză – descoperim chipul unei femei cu batic pe cap. Nu pun la îndoială capacitățile domnișoarei din cadru, dar constat faptul că s-a dorit un anumit efect, obținut prin filmare și montaj.

Condiționarea ideologică a femeii sovietice

În majoritatea cazurilor, episoadele revistelor cinematografice de actualități erau „ (...) lipsite de identitate, toți sunt egali, nimeni nu se evidențiază cu nimic, identitatea așa-numitului erou se pierde, după cum se pierde și personalitatea acestor pelicule” [2 p. 304]. Totuși, în toată această uniformizare ideologică găsim *perle* care ies în evidență, una deloc pozitivă.

În 1958 (*Советская Молдавия*, n.12, aprilie, 1958) [4] ediția din aprilie a jurnalului de propagandă ne prezintă cadre din filmul *Последний табор* (1936), în care familiile de romi nomazi călătoresc pe drumuri noroioase, pe ploaie și pe vânt, cu femei și copii înghesuți într-o trăsură. Prin comparație, editorul ne aduce la *ziua de azi* în care familiile de romi, în sfârșit, s-au oprit din călătorit și s-au stabilit în case normale ca la toți, în orașul Soroca. Femeile de etnie romă își văd de treburile casnice într-un interior dotat cu toate cele necesare, cu mobilă, bucătărie, pat, covor pe perete, ba chiar și un aparat de radio.

Ediția din mai, 1958 [5], este dedicată Zilei Internaționale a Muncii. Una din secvențe începe cu următoarea frază a naratorului (voce feminină): „Cu ce începe sărbătoarea? Orice femeie o să vă răspundă – curățenia generală” (traducere din rusă). Progresul aparent al incluziunii femeii sovietice este contraatacat de etichetarea tradițională a rolului feminin stabilit de istoria patriarhală. Îmbrăcate frumos, adolescentele dau cu aspiratorul, dau cu fierul de călcat sau taie cartofi. Ele sunt educate să fie viitoare gospodine la *Casa Pionierilor* din Bălți. Nu pun la îndoială că poate tinerele chiar savurează procesul de *educație*, dar, în același timp, se pare că alte opțiuni nu le-au fost oferite.

Patru ani mai târziu, *Moldova Sovietică* [6] ne aduce pe ecrane o nouă ispravă a comunismului. Călugărițele convertite la comunism. Se cunoaște intoleranța comunismului față de religie, iar, în acest context, instituțiile religioase, precum biserica sau mănăstirile, nu puteau să mai existe cel puțin nu în forma tradițională. Secvența începe cu imagini ale mănăstirii din Vărzărești, după care urmează cadre cu femei cățarate în copaci care strâng roada de cireșe. După spusele naratorului, acestea au rupt pentru totdeauna legăturile cu mănăstirea și au început să lucreze voios la colhozul din Nisporeni. Urmează o suită de cadre cu foste călugărițe îmbrăcate în halate albe, care pun cireșele în lăzi – un munte de lăzi. Observăm că fețele femeilor nu prea radiază de fericire sau voieșie. Presupun că editorul a căutat atent să includă în montaj cel puțin câteva prim-planuri în care fostele călugărițe cel puțin schițează o mină pozitivă. Aici nu se încheie subiectul. Ne este prezentată și ideea că fosta călugăriță pe nume Elena și-a întemeiat o familie, căsătorindu-se cu învățătorul Gheorghe Chiradanjan. Cei doi sunt înconjurați de vreo cinci copii, or, ni se sugerează ideea că toți sunt ai lor. Povestea finalizează cu fosta mănăstire ce a fost transformată în tabără pionierească. „Acolo unde era liniște, azi cresc și se dezvoltă copiii...” , spune naratorul.

După anii '60 standardele frumuseții feminine sufereau schimbări în întreaga lume, mai mult sau mai puțin civilizată. Creșterea standardelor de trai și a evoluției în materie de frumusețeaducea pe piața internațională și noi produse și tendințe de îngrijire și machiaj. Ca să nu rămână URSS-ul în urma Vestului capitalist, comuniștii trebuiau să *investească* în femeia comunistă. În almanahul cinematografic intitulat *Viața în imagini*, nr. 3 din aprilie 1971 [7], avem parte de un episod mai puțin comun acestor tipuri de cronici cinematografice. Deschiderea unui nou salon de frumusețe, dotat cu mobilier și echipament modern, în care vor lucra cei mai buni specialiști pentru necesitățile estetice ale femeilor. Șefa acestei *instituții* ne relatează cu mândrie despre îndeplinirea planului cincinal în deservirea populației, cum în această vreme au fost deschise peste cincizeci de saloane de frumusețe, iar „astăzi, cu ocazia sărbătorii de 8 Martie, deschidem salonul de frumusețe de lux” [7] (sau poate titlul era *Lux*). Oferta socială de lux cuprinde servicii de coafare, cabinet medical-cosmetic, sală de manichiură și pedichiură. În imagini ne sunt prezentate femei în părul cărora se lucrează intens cu pieptene, bigudiuri și alte instrumente. Iată că după ani grei, cu imagini ale femeilor care muncesc în sudoarea frunții pe câmpuri și prin uzine, bărbații sovietici s-au gândit că, totuși, le-ar place ca femeile să fie mai *chitite*. O reprezentare clasică a secolului XX în care vechiul stereotip al femeii care trebuie să treacă pe la salon era propagat în societate. Acest episod vorbește despre cât de îngustă era, totuși, viziunea identității feminine și a necesităților acesteia. Faptul că deschiderea unui salon de frumusețe este *un cadou* de 8 Martie, astăzi ar fi

catalogat drept un gest sexist și primitiv. A se deduce că dorința unei femei sovietice constă doar în grija față de frumusețea exterioară și împlinirea planului la muncă. Or, când ești robot la uzină, mai trebuie și să arăți bine.

Concluzii

Cronica de propagandă sovietică studiată, cu imagini din anii '40 și până sfârșitul anilor '70 al secolului XX, reflectă un tipar repetitiv, în mare parte, a modului în care apariția femeii este prezentată. De altfel, același tipar general e valabil pentru toți, indiferent de gen. Femeile lucrează asiduu la fabrici de croitorie (precum în *Sovetskaia Moldavia*, nr. 2, 1954 sau în *Moldova Sovietică* nr. 31, 1957), femeile strâng și usucă tutunul (în 1949, 1954, 1971), femei lucrând intens la milioane de conserve la fabrică (1962) și, desigur, cea mai adorată îndeletnicire – munca intensă pe câmp. Mai târziu femeile sunt repartizate la specialități noi la fabrici de componente electronice sau cabluri. Rolul femeii pe care îl deducem din arhive pare să fie unul limitat strict la politica ideologică. Nu se caută preocupări personale, dorințe, trăiri, suferințe sau emancipări. Se pare că femeia trebuia să poată lucra cu hărnicie în colhoz, la fabrică sau dacă sta acasă – să-și crească copiii cât soțul e la muncă. Căutările cultural-artistice se limitau la elogiul leniniste sau staliniste, iar îndeletniciri, precum teatrul sau cinematografia, se puteau obține doar cu *blagoslovirea* Moscovei.

Observăm că timp de câteva decenii expresia de pe chipul femeilor rămâne, în mare parte, neschimbată, operatorul și editorul căutând mereu să includă în montaj doar secvențele în care ele cel puțin schițează un zâmbet. Toaleta se schimbă periodic, dar oricum se simte că în unele cazuri femeile au fost pregătite, dacă nu chiar îmbrăcate. După anii șaizeci apare și machiajul ce conturează buze, gene și astfel începe o transformare liniștită a femeii într-un accesoriu, o decorație pentru bărbați. Un exemplu de imagine sexistă, în acest sens, găsim în filmul *Aniversarea de Aur (Золотой юбилей, 1973)* [8], în care Leonid Brejnev, la acea vreme Secretarul General al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, aflat în vizită în RSSM, face o poză împreună cu mai multe fete îmbrăcate în costume naționale, fiecare reprezentând câte o republică sovietică. Aceleași femei sunt urcate pe scenă și prezentate ca la expoziție.

O remarcă hilară (pentru mine cel puțin) față de imaginea țărancilor prezentate lucrând în colhozuri, este aspectul vestimentar. În afară de costumația bine pregătită pentru filmări, pe alocuri, este universală purtarea baticului în câmp. Acest *cult al baticului* ar putea fi un bun subiect de studiu pentru un cercetător în ale stilurilor vestimentare din secolul XX. Peste ocean, țărancele americane aveau și ele un soi de batic, dar era purtat diferit, fără a ascunde total podoaba capilară sau obraji.

Vizionată astăzi, cronică propagandă sovietică oferă o imagine de ansamblu a unei tragedii naționale, o viziune a unei conștiințe colective *drogate și pervertite*. Cu referire la aceste cronici documentare, Dumitru Olărescu scrie: „Se făcea tot posibilul ca filmul, cel mai accesibil gen de artă, să devină un instrument puternic de îndoctrinare și canalizare a conștiinței omului spre unilateralitatea rațiunii și uniformizarea comportamentului acestuia, adică distrugerea totală a personalității” [2 p. 349].

Prin imaginea cinematografică a femeii regimul totalitar și-a propagat timp de decenii diversele dogme ideologice, făcând abstracție de orice element care ar povesti despre individualitate sau trăiri personale autentice, din afara sistemului. Astfel, s-a construit o narațiune în care *conștientul* femeii este expus pe peliculă într-o formă sterilă, iar *subconștientul* lor este ceea ce a rămas în afara cadrului, în spatele camerei. Desigur, exploatarea sexualității feminine nu pare să fie atât de intensă precum în Vestul capitalist. Punerea în prim-plan a femeilor *cu aspect de copertă* se observă și la noi după anii șaizeci (*Moldova Sovietică*, nr.18, iunie, 1962), influențat, probabil, inevitabil, de spiritul vremurilor și tendințelor venite din Vest.

Din aceste cronici cinematografice deducem un fel de *incluziune* forțată a femeii de a fi la egalitate în societate, dar numai atâta timp cât este convenabil. Poate că aici capitalismul în acea perioadă era mai *sincer* prin propagarea ideii că femeia poate și să nu lucreze, dar să fie o soție și o mamă bună care are grijă de casă. Sub aspectul standardelor de antidiscriminare și a egalității de șanse în societate, jurnalele sovietice au mesaj foarte confuz și contradictoriu.

Referințe bibliografice

1. *Молдова Советикэ*, nr. 8, aprilie, 1951, Moldova-Film.
2. OLĂRESCU, D. *Arta Cinematografică din Republica Moldova*. Editura Grafema Libris, R.Moldova. ISBN 978-9975-52-174-1.
3. *Молдова Советикэ*, nr. 14, mai, 1954, Moldova-Film.
4. *Советская Молдавия*. nr.12, aprilie, 1958, Moldova-Film.
5. *Советская Молдавия*. nr.13, mai, 1958, Moldova-Film.
6. *Молдова Советикэ*, nr. 18, iunie, 1962, Moldova-Film.
7. *Вяца ын имажинь*, nr. 3, aprilie, 1971, Moldova-Film.
8. *Золотой юбилей, 1973*, Moldova-Film.